

- Home no. 6 | December 2017 |
- Eerdere edities
- Verenso.nl

Samenwerking in academische netwerken

Wassen zonder water. Innoveren in de dagelijkse praktijk.

Sandra Zwakhalen, Silke Metzelthin, Fabian Groven, Mariska Machiels, Jan Hamers
s.zwakhalen@maastrichtuniversity.nl

Het wassen van een bewoner kan voor zorgverleners vaak belastend zijn (Heitink, 2012; Knibbe & Knibbe, 2006). In verpleeghuizen wordt 'wassen zonder water' (WzW) steeds vaker gebruikt als alternatief voor een wasbeurt op bed met water en zeep. Bij deze wasmethode is geen waskom, washandjes, zeep en handdoeken nodig. Wegwerpdoekjes die een speciale lotion bevatten om het lichaam te reinigen worden kort opgewarmd en zijn vervolgens klaar voor gebruik. Hoewel WzW al twee decennia geleden ontstaan is, is er weinig bekend over het gebruik van de wasdoekjes in de dagelijkse zorgpraktijk. Heeft WzW daadwerkelijk zijn intrede gedaan in de praktijk, bij wie wordt het gebruikt en met welke reden? En is WzW beter dan de traditionele wasbeurt op bed?

Dit is een bijdrage namens de Samenwerkende Academische Netwerken Ouderenzorg (SANO) van het Academische Netwerk Ouderenzorg Zuid-Limburg (AWO). De academische netwerken ouderenzorg vormen een belangrijke brug tussen wetenschappelijk onderzoek en de zorgpraktijk: onderzoekers werken samen met professionals uit de ouderenzorg aan (zorg)innovaties en nieuwe kennis. Andere academische netwerken ouderenzorg zijn die van Amsterdam (UNO-VUmc), Nijmegen (UKON), Leiden (UNC-ZH), Maastricht (AWO-ZL) en Tilburg (Tranzo).

Heeft WzW daadwerkelijk zijn intrede gedaan in de praktijk?

Binnen de intramurale zorginstellingen in Zuid-Limburg die verbonden zijn aan de Academische Werkplaats Ouderenzorg Zuid-Limburg (AWO) is geïnventariseerd in welke mate WzW wordt toegepast in de dagelijkse zorgpraktijk. Het gaat hier over ongeveer 80 locaties met ongeveer 7.000 bedden. Uit deze inventarisatie blijkt dat bij vrijwel alle organisaties WzW al jaren wordt gebruikt. Enkele organisaties zijn in het afgelopen jaar gestart met WzW en hebben eerst een pilot gedraaid om ervaringen op te doen.

WzW wordt vaak alleen gebruikt in situaties waarin het moeilijk is om iemand met water en zeep te wassen, zoals bij bedlegerige patiënten. Er zijn echter ook zorgorganisaties die WzW bij iedere patiënt toepassen. Uit de inventarisatie blijkt dat de beslissingsbevoegdheid over hoe de bewoner gewassen wordt meestal niet bij de bewoner zelf ligt. De bewoner en mantelzorgers worden weinig betrokken in de keuze om WzW of wassen met water en zeep te gebruiken. Uit de inventarisatie blijkt dat locatiemanagers meestal de beslissing nemen om WzW te gaan gebruiken. Wanneer WzW is ingevoerd op de locatie gebeurt het vrijwel nooit dat de patiënt bij de wasbeurt opnieuw wordt gevraagd op welke manier hij of zij gewassen wenst te worden. Uit een eerder onderzoek van Heitink (2012) is ook gebleken dat intramurale patiënten vrijwel geen keuzevrijheid hebben over de invulling van de wasbeurt.

Van oorsprong zijn de doekjes ontwikkeld om bij patiënten in ziekenhuizen te gebruiken (Skewes, 1996). Vandaag de dag wordt toegepast in verschillende zorgsettingen.

Volgens de ondervraagde medewerkers is de belangrijkste reden voor het gebruik dat WzW bijdraagt aan het comfort van de patiënt. Zo wordt het bijvoorbeeld ingezet als de patiënt angst voor water en/of onbegrepen gedrag tijdens de zorg vertoont.

De wasdoekjes worden ook gebruikt op het moment dat traditioneel wassen fysiek te belastend is. Bijvoorbeeld op het moment dat aanraking pijn doet. Tijdswinst werd in de inventarisatie een enkele keer genoemd als reden voor het gebruik van de doekjes. De ondervraagde medewerkers gaven echter wel aan dat zij het juist van belang vinden om de tijd te nemen voor de wasbeurt en dat tijdsbesparing dus niet doorslaggevend mag zijn.

Is wassen zonder water beter dan wassen met water en zeep?

Maar is het nu beter om bewoners te wassen met deze speciale doekjes dan met water en zeep? Resultaten uit een recente review door Groven en collega's (2017) toonde aan dat er slechts een hand vol interventiestudies gepubliceerd is over de effecten van WzW. Er werd gezocht naar gecontroleerde interventiestudies betreffende wassen zonder water versus gebruikelijke zorg. Er werden in totaal zes studies getraceerd die voor inclusie in aanmerking kwamen. In totaal werden de meeste van de geïncludeerde studies (4/6) in het verpleeghuis uitgevoerd, de anderen vonden plaats in het ziekenhuis (2/6). Het merendeel van de geïncludeerde studies was van matige methodologische kwaliteit. De kwalitatief betere studies toonden aan dat WzW positieve effecten had op huid conditie zoals huidbeschadigingen en droogte van de huid. Ook bleek de patiënt vaker volledig te zijn gewassen bij het gebruik van WzW. Er werd geen verschil in kosten aangetoond.

Op basis van deze verkennende inventarisatie wordt het duidelijk dat WzW een innovatie is die inmiddels wijdverbreid zijn intrede heeft gedaan in de verpleeghuizen. Gezien er nog (te) weinig bekend is over WzW, is het vooral van belang meer te weten te komen over de effecten van het gebruik van WzW bijvoorbeeld op het terrein van zelfredzaamheid. Het bevorderen van zelfredzaamheid wordt in de zorg steeds belangrijker (Gezondheidsraad, 2009). In het rapport van de Gezondheidsraad (2009) wordt geadviseerd de zelfredzaamheid van ouderen te versterken. WzW kan hieraan een belangrijke bijdrage leveren, omdat de washandjes/doekjes de patiënt beter in staat stellen om zichzelf te wassen (Heitink & Knibbe, 2013). Om de effectiviteit van WzW verder te onderzoeken zal er in 2018 een gerandomiseerde studie starten.

Literatuur

- Gezondheidsraad. (2009). Preventie bij ouderen: focus op zelfredzaamheid. Den Haag.
- Groven, F.M., Zwakhalen, S.M., Odekerken-Schroeder, G., Joosten, E.J., Hamers, J.P. (2017). How does washing without water perform compared to the traditional bed bath: a systematic review. *BMC Geriatrics*, 25;17(1),31.
- Heitink, C. (2012). Wassen zonder water?! Een onderzoek naar de werking van verzorgend wassen in de extramurale zorg.
- Heitink, C., & Knibbe, H. J. J. (2013). Verzorgend Wassen en Ontzorgen. Retrieved from Bennekom.
- Knibbe, H. J. J., & Knibbe, N. E. (2006). Businesscase Verzorgend Wassen; Wassen-zonder-Water. Retrieved from Bennekom.
- Skewes, S. M. (1996). Skin care rituals that do more harm than good. *The American Journal of Nursing*, 96(10), 32.